

Náboženské pomery v Európe

Európa

katolicizmus

- ❖ Francúzsko,
Španielsko,
Portugalsko,
Habsburgská
monarchia, niektoré
kantóny Švajčiarska
- + Východné ortodoxné
cirkvi**

Grécko

Islam

Balkán

protestantizmus

- ❖ Luteránske: sev.
Pruského kráľovstva,
Sasko, Hannover,
Dánsko, Nórsko,
Švédsko, Fínsko
- ❖ Zwingliánsko-kalvínske:
Švajčiarsko,
Nizozemsko, v menšom
Škótsko a Anglicko
- ❖ Angligánske: Anglicko,
Škótsko, Írsko

Opozícia voči pápežskej kúrii

- ❖ Pomal v Portugalsku, Aranda v Španielsku a Tanucci v Sicílii – snaha vymaniť školstvo zpod vplyvu cirkvi, získať dohľad nad výchovou kňazstva, podriadiť cirkevné majetky štátnej kontrole
- ❖ Mária Terézia a Jozef II. – snaha dostať cirkev pod štátny vplyv
- ❖ Galikalizmus, febrionizmus, jozefinizmus - snaha o oddelenie cirkvi od štátu

Protestantské cirkvi

- ❖ Rovnako pod správou štátu, venovali sa viac vedeckému štúdiu, gréckej a hebrejskej filológii, zrušili celibát, protestantské fary (rodina pastora ako príklad)
- ❖ Úprava vzťahov 1. Šoproňský snem 1681 – čiastočne upravil práva nekatolíkov
 - 2. Tolerančný patent 1781

Reforma školstva

- ❖ 18. stor., povinná školstá dochádzka: Prusko, Rakúsko, Uhorsko a České krajiny;
- ❖ **Mária Terézia** - R. 1777 *Ratio educationis* (Jednotná školská sústava katolíckych škôl od základných škôl až po univerzitu; Študijný a disciplinárny poriadok, normy pre rozumovú, mravnú a telesnú výchovu)

Protestantské školstvo sa riadilo vlastným poriadkom

- ❖ Typy škôl: Triviálne (na dedinách; čítať, písať a počítat')

V menších mestách školy pre deti remeselníkov a obchodníkov (+nemčina)

V kráľovských a banských mestách; hlavné školy -4 triedy s 3 učiteľmi

Reforma súdnictva

- ❖ Fridrich II. –zákaz mučenia, vydanie humanitnejších trestných zákonov
- ❖ 1756 zákaz súdiť čarodejnice bez závažných dôkazov, vynucovať priznania mučením a tresty smrti
- ❖ 1768 celkový zákaz procesov obvinených z čarodejníctva a mágie
- ❖ Znížená trestná právomoc nad poddanými
- ❖ Sedria- stoličný súd, dozor nad trestami poddaných, tých zastupoval fiškál

Urbárska regulácia

- ❖ Mala definovať práva a povinnosti medzi poddanými a zemepánmi a zabezpečiť rovnomerné zaťaženie poddaných
- ❖ Platná do r. 1848
- ❖ Zlepšiť postavenie širokých vrstiev obyvateľstva malo aj poučenie o škodlivosti alkoholu, poučenie o hygiene, zavedenie nového školského systému

Reformy v poľnohospodárstve

- ❖ Zavádzanie nových plodín (zemiaky, kukurica, d'atelina, tabak), chov nových plemien koní a dobytká
- ❖ Striedavé obrábanie polí
- ❖ 1769 pestovanie rýchlorastúcich drevín, ochrana lesov a tereziánsky lesný poriadok
- ❖ Princíp štátneho dozoru nad lesným hospodárstvom

Zrušenie rádu jezuitov

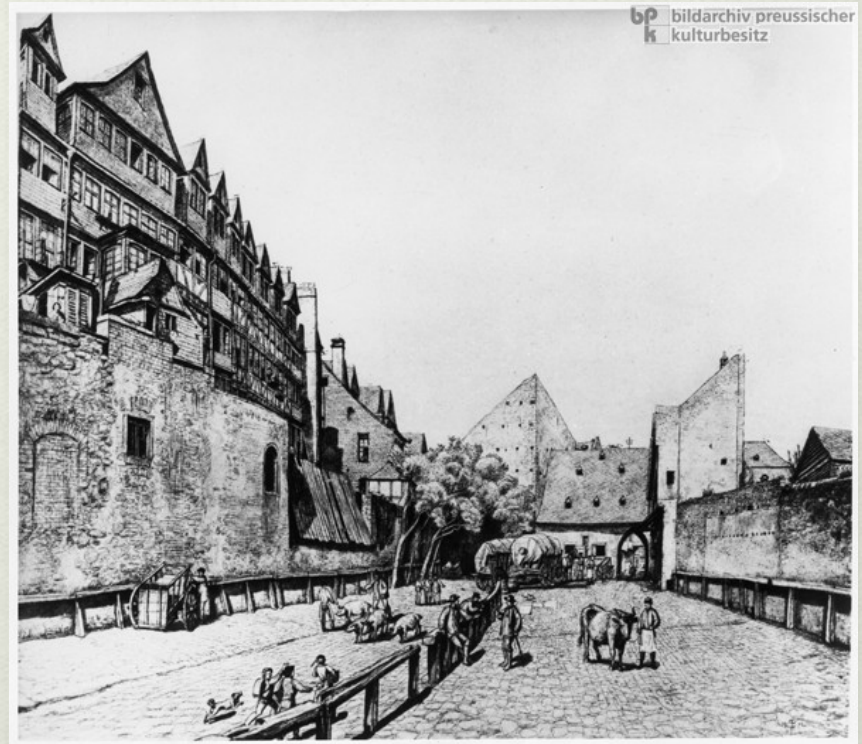

- ❖ R. 1773 pápežskou bulou *Dominus ac redemptor noster Jesus Christus*
- ❖ Pastoračná misijná činnosť, školstvo, umenie veda
- ❖ Dôvody: neplnenie očakávaných úloh, nátlak zo strany panovníkov, mocenské dôvody

(prechodne sa udržali v Rusku a Prusku)

Židovský patent 2. 11. 1782

- ❖ Po zaplacení tolerančnej taxy mohli navštevovať kresťanské školy a vykonávať dovtedy zakázané povolania, prenajímať pôdu, školit' sa v remeslách – nesmeli zamestnávať kresťanov
- ❖ Stále platil zákaz usadzovať sa v banských mestách

Zrušenie nevoľníctva

- ❖ 1781 České krajiny
- ❖ 1785 Slovensko
- ❖ Rok pred tým úprava vzťahov medzi zemepánmi a sedliakmi
- ❖ Ediktom dostali poddaní právo sťahovať sa, rozhodovať o svojom majetku, dávať deti na remeslá a do škôl bez súhlasu zemepána

Reformy katolíckej cirkvi -Jozef

II.

- ❖ Nariadil súpis majetkov
- ❖ Zrušil žobravé rády, rehole, ktoré podľa neho nevykonávali spoločensky prospešnú činnosť (premonštráti, kamalduli, cisterciisti, kartuziáni, kapucíni, františkáni, klarisky, karmelitky, pavlíni, dominikáni, benediktíni)
- ❖ Majetok zrušených rádov presunul do náboženského fondu; použil ho na chod novozriadených farností
- ❖ Zrušil niektoré kostoly a kaplnky, obmedzil počet cirkevných sviatkov, pútí, prejavy ľudovej zbožnosti
- ❖ Výchova kňazov pod štátnym dozorom
- ❖ R. 1783 zrušil semináre v biskupstvách, nariadené generálne semináre v Pešti a v Bratislave
- ❖ Kňaz – prvý úradník štátu, mal presadzovať osvietenskú reformu
- ❖ Okrem pastoračnej aj edukačná činnosť, “otec dediny”

Boj proti poverám

- ❖ V rámci cirkevnej štruktúry – púte, kláštory
- ❖ V ľudovej religiozite – veštenie, mágia, ľudové liečiteľstvo..

Kritika mníšskych rádov

- ❖ Kritizovali zhromažďovanie majetku- hlavne žobravé rády, mnísi žili na úkor spoločnostim kláštory podryvali autoritu farským kostolom
- ❖ Šíriace sa povery
- ❖ Pútnictvo a s ním spojená kriminalita
- ❖ Predávanie odpustkov
- ❖ Baroková zbožnosť v kláštorech
- ❖ Rehoľné sľuby (nemali by sa skladať pred 6. rokom života)
- ❖ Schovávanie zločincov v kláštorech
- ❖ Hlavný nedostatok-odklon od pôvodného stavu
- ❖ Filiantské listy (bratstvo v kláštore)

“Na sľib takej chudobi, kďiž máš jesti, piťi,
Kďiž zámek máš, v němž smele bíváš,
Rúcho, ktorím sa stále odíváš,
K temu, čokoliv ti jest potrebné,
Ano, ačkoliv ťi jest jen aj pohodlné,
Na sľib takej chudobi múžeš prisahaťi,
Múžeš rád na peníz nikdi nesahaťi”

❖ (J.I.Bajza. 1955, René mláďenca príhodi a skúsenost'i, s.274)

Ignác Krasický - Monachomachia

*Monachi praeceptis in Choro bibunt
Abbat' dicitur quodam die in festo S. Augustini 1771. f. 100.*

*Quis regit nos in nomine domini Amen Amen
ignat' Krasický, a. 1771. in festo S. Augustini 1771. f. 101.*

Wspaniały obraz z 1748 r. przedstawiający króla w łóżku.

Wspaniały obraz z 1748 r. przedstawiający króla przy stole.

1818. K. 17. 1818.

J. Fryczkowski 1818.

*Świat i Mecenias z krzyżem przeciwnym
Definitora za kapłan zahaczył - w Pamię 5^{ty} strona 4. w. 6. n. 105.*

Úloha osvietenenského kňaza

- ❖ Typický barokový kňaz = “bojovník za pravú vieru naplnený mystickým zápalom na jednej strane a deštruktívnym postojom voči myšlienkovým protivníkom na strane druhej”
- ❖ Osvietenenský kňaz = podľa J. Eybela v diele Čo je farár?

“nemá sa starať len o bohoslužby, kázanie, vyučovanie náboženstva, siroty, chorých a pod., ale má byť aj otcom celej dediny a prvým úradníkom štátu. V niektorých prípadoch má poučovať roľnícky ľud priamo z kazateľne o otázkach z poľnohospodárstv...”

- ❖ Počas baroka bol kňaz na najnižšom mieste v cirkevnom rebríčku, počas osvietenstva sa dostal do popredia – popri bohoslužbách tzv. prvý úradník štátu
- ❖ Príklad(SVK): Juraj Fándly (*Dúverná zmlúva medzi mňíchom a diáblom o prvých počátkoch, o starodávnych, aj včúlajších premenách reholníckich, Piľní domajší a poľní hospodár, Krátke dejiny slovenského národa, Zelinkár, Príhodné a svátečné kázne*)
- ❖ Výchova kňazov v kňazských seminároch kontrolovaných štátom
- ❖ Príklad: Bratislavský generálny seminár – úplne oslobodený od vplyvu ostrihomského arcibiskupa

- ❖ Knižnica vybavená dielami zo svetovej filozofie, fyziky, matematiky, prírodovednej literatúry... Výber z katolíckej, protestantskej aj prohibítnej lit. (Nova bibliotheca selecta)
- ❖ Zdôrazňovaná myšlienková sloboda

František Martin Pelcl

- ❖ „Stručné dějiny Čechů“
- ❖ „Nová kronika česká“
- ❖ **Česká společnost nauk** - vznikla roku 1769
- ❖ Profesor českého jazyka na Univerzite Karlovej
- ❖ Zakladatel' českéj historiografie
- ❖ Vychovávatel' dětí Nosticových

Josef Dobrovský

- ❖ Vedec historik, filológ, zakladateľ slavistiky
- ❖ Kritik, neuznával predsudky (napriek tomu hlboko veriaci)
- ❖ *Dejiny českého jazyka a literatúry*
- ❖ *Zevrubná mluvnice jazyka českého*
- ❖ *Základy jazyka staroslověnského*

Gelasius Dobner

- ❖ Piaristický mních
- ❖ Český historik
- ❖ Propagátor ktirickej metódy dejepisectva – zakladaeľ kritického dejepisectva
- ❖ *Monumenta historica Bohemica*
- ❖ Otázky Veľkomoravskej ríše

- ❖ Adam František Kollár (1718- 1783)- spisovateľ, historik, knihovník Viedenskej knihovne, osobný poradca kráľovnej pre reformu školstva (*Učebný poriadok - Ratio educationis*) požadoval zrušenie nevoľníctva a náboženskú slobodu
- ❖ Samuel Tešedík (1742- 1820)- evanjelický kňaz, kazateľ, zakladateľ odborného školstva a pôdoznalectva v Uhorsku, pedagóg, spisovateľ, polyhistor
- ❖ Juraj Papánek -bol rímskokatolícky kňaz na rôznych miestach medzi chorvátskymi a nemeckými osadníkmi. Napísal viacero historických prác.
- ❖ *Historia gentis Slavae - De regno regibusque Slavorum atque cum prisci civilis, et ecclesiastici* (1780) (Dejiny slovenského kmeňa – O kráľovstvách a kráľoch Slovákov...) prvé súvislé slovenské dejiny,bránil rovnoprávnosť Slovákov v Uhorsku, Slovensko považoval za pôvodné územie Slovanov a slovenčinu za pôvodnú „matku“ slovanských jazykov; dielo ovplyvnilo nasledujúce generácie

Matej Bel

Evanjelický kňaz, rektor evanjelického lýciea v Banskej Bystrici (uplatňoval zásady pietizmu), pripravil koncept založenia Uhorskej učenej spoločnosti v Bratislave

– *Historicko-zemepisný poznatok o súvekom Uhorsku (Notitia Hungariae novae historico geographica)*

Zemepisná príručka Uhorska (Compendium Hungariae geographicum)

- *-Úvod do dejín dávneho a súvekého Uhorska (Hungariae antiquae et novae prodromus)*

❖ Ďakujem Vám za pozornosť 😊